

the country as a whole was analysed. The main trends in health and morbidity that are closely related and economic processes in our country in recent years are described. The main measures to improve access to health care of the population in Transcarpathian region through the development of private health care institutions, public sector reform and development of health insurance medicine were defined.

Key words: medical and demographic processes, access to health care, health facilities.

УДК 338.012+655.4

Доц. Х.Я. Яремик, канд. екон. наук –
Українська академія друкарства, м. Львів

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ "ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПРОЕКТ"

Розглянуто теоретичні підходи до визначення сутності поняття інвестиційний проект, а також їх переваги та недоліки. Проаналізовано особливості інвестиційного проекту як економічної категорії, які наведено в літературних джерелах. Встановлено зв'язок між основними видами проектів. Основною складовою представленої системи проектів є інноваційний проект. З урахуванням таких особливостей інвестиційного проекту, як вид інвестицій, мета інвестування, часові параметри, запропоновано авторське визначення поняття "інвестиційний проект" (реальних інвестицій).

Ключові слова: інвестиційний проект, термін, особливості, визначення, реальні інвестиції, реалізація, період, ресурсні обмеження.

Постановка проблеми. Вибір правильної стратегії кризового розвитку економіки України має важливе значення як на макрорівні, так і для кожного окремого підприємства. Світовий досвід свідчить про те, що кризи, з одного боку, спричиняють значні збитки для більшості підприємств практично всіх галузей, що зумовлено передусім зменшенням обсягів виготовленої продукції і наданих послуг, але, з іншого боку, цей період характеризується найбільш сприятливими умовами для реалізації інвестиційних та інноваційних проектів або здійснення диверсифікації виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні основи та практичне вирішення питань інвестування у проекти підприємств представлено у наукових роботах В. Беренса, І.А. Бланка, М. Бромвіча, В.А. Верби, А.П. Дуки, Т.В. Майорової, А.А. Пересади, В.П. Савчука, П.М. Хавранека, В.Д. Шапіро та ін. Разом з тим, низка питань, які пов'язані з впровадженням реальних інвестиційних проектів, залишаються дискусійними, що обумовлено, зокрема, різними підходами щодо визначення поняття інвестиційний проект.

Метою роботи є теоретичне обґрунтування рекомендацій щодо визначення сутності інвестиційного проекту.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній економічній літературі [3, 4, 6, 7] існують численні визначення таких понять, як "проект", "інвестиційний проект", "проект комерційний", "управління проектами" тощо.

В Інвестиційному словнику за авторством А.Г. Загороднього, Г.Л. Вознюк і Г.О. Партин термін "проект" ототожнюють з поняттям "документація проектно-кошторисна", яку трактують як "сукупність проектних і кошторисних документів, у яких відображено прийняті проектні рішення та визначено вартість

будівництва нових, розширення, реконструкції, переобладнання чинних підприємств, будівель і споруд" [4, с. 145]. Таке визначення, на нашу думку, є класичним, але тільки з позицій капітального будівництва, коли дійсно проектні інститути розробляють проектно-кошторисну документацію, а виконання будівельно-монтажних робіт здійснює підрядна будівельна організація. Однак можуть існувати й інші інвестиційні проекти, на які не треба розробляти проектно-кошторисну документацію, окрім цього, всі будівельні роботи та монтаж обладнання здійснювати власними силами. Тому термін "проект" потрібно трактувати більш розширено і не ототожнювати виключно з капітальним будівництвом.

В Економіко-математичному словнику Л.І. Лопатнікова термін "проект" ототожнюють з поняттям "типи підприємств". Тобто стверджується, що "типи підприємств (або проекти) – в оптимальних задачах планування – об'єкти, які різняться потужністю, термінами будівництва та освоєння проектною потужністю та іншими техніко-економічними показниками (наприклад капіталовкладеннями з розподілом за роками, собівартістю продукції залежно від обсягів виробництва)" [6, с. 416]. За своєю сутністю це визначення значною мірою збігається із попереднім, оскільки трактує термін "проект" з позиції капітального будівництва. Проте одна істотна відмінність: у це поняття включається додатковий етап інвестиційного циклу – період освоєння потужності, який не належить до капітального будівництва.

Існує інший підхід до трактування терміна "проект", яке було започатковано у 1987 р. в Інституті управління проектами (США). Запропоновано таке визначення: проект є якимось завданням з певними вихідними даними і бажаними результатами (цілями), які обумовлюють спосіб його вирішення [8, с. 9]. Таке визначення, на нашу думку, є надто абстрактне і узагальнене, оскільки охоплює будь-які види діяльності. Такі ж загальні визначення інвестиційного проекту наведено в роботі В.П. Савчука, С.І. Прилипко, О.Г. Величко: "це в спеціальний спосіб оформлена пропозиція про зміну діяльності підприємства, що переслідує конкретну мету" [9, с. 28]. Т.В. Майорова визначає інвестиційний проект як "сферу діяльності з утворення або зміни технічної, економічної або соціальної систем, а також розробку нової структури управління або програми науково-дослідних робіт" [7, с. 165].

Більш конкретизовано термін "проект" розглянуто в методичних матеріалах Всесвітнього банку: проект – це комплекс взаємопов'язаних заходів, розроблених для досягнення певних цілей протягом заданого часу при встановлених ресурсних обмеженнях [8, с. 10]. На нашу думку, це визначення значною мірою підходить до розкриття сутності цього поняття, оскільки містить всі найважливіші елементи – розроблення заходів, досягнення певних цілей, врахування чинника часу та обмеженість у ресурсах.

Наведене в Інвестиційному словнику [4] визначення терміна "інвестиційний проект" складається із двох блоків: "1) об'єкт реального інвестування у формах: придбання цілісного майнового комплексу, нового будівництва, реконструкції, модернізації, капітального ремонту тощо. Проект інвестиційний, як правило, потребує розроблення бізнес-плану. У проекті інвестиційному

обґрунтовують економічну доцільність реального інвестування капіталу, розробляють основні проектні, технологічні та організаційні рішення, а також розраховують фінансові показники, пов'язані з реалізацією проекту. Відповідно до рекомендацій ЮНІДО (Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку), інвестиційний проект має містити такі основні розділи: коротка характеристика проекту (або його резюме); передумова та основна ідея проекту; аналіз ринку та концепція маркетингу; сировина і постачання; місце розташування, будівельний майданчик і довкілля; проектування і технологія; організація управління; трудові ресурси; планування реалізації проекту; фінансовий план та оцінювання ефективності інвестицій; 2) будь-який підприємницький проект, що передбачає інвестування коштів" [4, с. 399-400]. Що стосується першого визначення, то позитивним є те, що інвестиційний проект трактують розширено, виходячи за рамки капітального будівництва, оскільки "придбання цілісного майнового комплексу", "модернізація і капітальний ремонт" не відносять до капітального будівництва. Але відповідним недоліком є те, що поняття "інвестиційний проект" майже ототожнюється з "бізнес-планом".

На необхідності врахування при визначенні сутності інвестиційного проекту специфічних особливостей, які притаманні інвестуванню, наголошує А.П. Дука. Правильним є твердження автора, що "оскільки інвестування, перш за все, орієнтується на забезпечення процесу розширеного відтворення, слід зосередити увагу на тому, що інвестиційний проект ... передбачає досить тривалий період освоєння та довготривалий період реалізації... Власне саме орієнтація на довгострокову перспективу відрізняє інвестиційний проект від великої сукупності того, що в сучасному світі називають проектами як планами створення чогось" [3, с. 221-222]. Але визначення інвестиційного проекту, яке вона формулює, не цілком базується на цих засадах. "Отже, інвестиційний проект – це система організаційно-правових та розрахунково-фінансових документів, які визначають систему взаємопов'язаних у часі й просторі та узгоджених з ресурсами організаційних заходів і дій, спрямованих на розвиток підприємства" [3, с. 226].

У наведеному визначенні, на наш погляд, зроблено не цілком правильні акценти. "Система організаційно-правових та розрахунково-фінансових документів" не є головними в інвестиційному проекті. Якщо зводити це поняття до системи документів, то краще вживати традиційні вирази – система проектно-кошторисної документації, оскільки правові питання і фінансові розрахунки в інвестиційному проекті практично не розглядаються (частково правові питання інколи виникають на передпроектній стадії при оформленні земельної ділянки на будівництво, а кошторис і обґрунтування ефективності проекту не можна віднести до фінансових розрахунків – швидше до економічних). Тому, щоб обґрунтовано дати визначення інвестиційному проекту, необхідно передусім розглянути його особливості. У наукових джерелах розглядають такі особливості інвестиційного проекту:

- порівняно тривалий період освоєння суми вкладень;
- поетапний вихід на проектну потужність у ході експлуатації створеного об'єкта інвестування;

- необхідність додаткових вкладень у проект для досягнення кінцевих цілей – на освоєння потужності, формування обігових коштів, поточний і капітальний ремонт тощо;
- необхідність здійснення значних початкових вкладень [3, с. 222].

Виділені особливості інвестиційного проекту мають, на нашу думку, такі недоліки:

- не обумовлено, про які інвестиції ведеться мова;
- не звернуто уваги на основну сутність інвестиційного проекту;
- часові параметри описано нечітко.

Інвестиційна діяльність підприємства багатогранна, оскільки складається із різних видів. За об'єктами вкладання капіталу здебільшого виділяють реальні та фінансові інвестиції. Тому, даючи визначення інвестиційному проекту, необхідно окреслити, які інвестиції маються на увазі. Цю думку поділяє І.А. Бланк, який характеризує інвестиційний проект як основний документ, що визначає необхідність здійснення реального інвестування, в якому у загальноприйнятій послідовності його розділів подаються основні характеристики проекту та фінансові показники, пов'язані з його реалізацією [2, с. 227].

Окрім цього, в економічній літературі не звертають уваги на те, що існує значна частина проектів, яка не базується на комерційних інтересах – отриманні прибутку. Такі проекти, на наш погляд, також не можна відносити до інвестиційних, оскільки вони суперечать базовому визначенню цього поняття. До таких проектів значною мірою можна віднести соціальні, політичні, екологічні, військові тощо. Недоцільно заперечувати про необхідність існування таких проектів, але вони здебільшого не належать до інвестиційної діяльності. У зв'язку з цим, необхідно встановити зв'язок інвестиційного проекту з іншими видами проектів. На рисунку показано основні види проектів та їх взаємозв'язок.

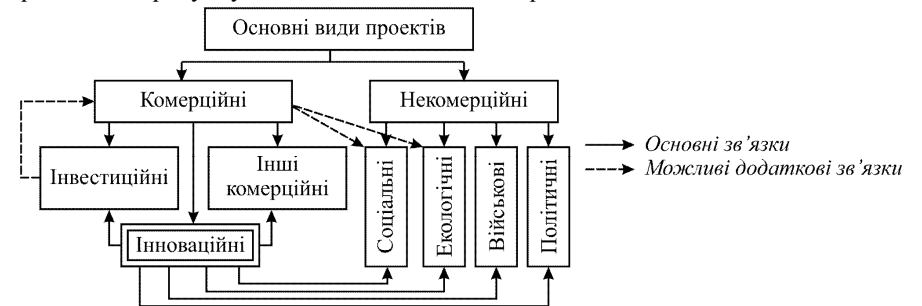

Рис. Основні види проектів і їх взаємозв'язок: темним фоном виділено "ядро" (головну складову) цієї системи (власна побудова).

Комерційний проект – програма дій щодо реалізації певного комерційного чи господарського задуму, метою якого є отримання прибутку [4, с. 400]. Інноваційний проект – це програма дій з реалізації відповідної новачії.

Чинник часу є важливим в економічних дослідженнях. Проте ним не можна користуватись абстрактно, тобто не вказуючи часові параметри. У більшості визначень інвестицій зазначено, що це довготривалі вкладення, але при цьому додано, що мають на увазі – вони мають реалізовуватись тривалістю

більше одного року. Це базове визначення інвестицій є правильне, оскільки стосується всіх їх видів. Але стосовно реальних інвестицій, то тут треба зробити відповідні доповнення. Реалізація інвестиційного проекту у більшості випадків складається із двох етапів: створення основних засобів і подальша їх експлуатація. В економічній літературі будь-яких часових обмежень до цих періодів практично не існує. Така невизначеність дезорієнтує багатьох підприємців до прийняття обгрунтованого рішення і перешкоджає здійсненню багатьох економічних досліджень. Тому для реальних інвестицій необхідно створити часові обмеження, які б найбільшою мірою відповідали обгрунтованим значенням.

Світовий банк реконструкції та розвитку приймає до розгляду інвестиційні проекти (стосовно видачі кредиту), термін реалізації (будівництва) яких не перевищує трьох років. Такий термін є обгрунтованим, оскільки відповідає реальним умовам для реалізації комерційних (інвестиційних) проектів. Це пояснюється тим, що на сучасному етапі розвитку економіки найхарактернішою рисою є інтенсивне впровадження інноваційних проектів. Тому комерційний інвестиційний проект не може реалізовуватись надто довго, оскільки у такому разі значно зростають ризики його морального старіння. Стосовно періоду експлуатації інвестиційного проекту також необхідно встановити часові обмеження, оскільки наявність таких обмежень дає змогу більш оперативно і обгрунтовано приймати інвестиційне рішення. Специфікою цього періоду від попереднього є те, що у такому разі встановлюється обмеження не по максимуму, а по мінімальному періоду.

Серед всього переліку реальних інвестицій найменший термін експлуатації має комп'ютерна техніка. Тому мінімальний термін використання проекту реальних інвестицій пропонуємо від трьох років. Отже, пропонуємо таке визначення цьому поняттю: інвестиційний проект (реальних інвестицій) – комерційний комплекс взаємопов'язаних заходів, реалізація (створення) яких здійснюється протягом короткотривалого часу (до трьох років), а період використання і досягнення кінцевих інвестиційних цілей охоплює багато років (три і більше) при встановлених ресурсних обмеженнях.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На основі аналізу теоретико-методологічних підходів до визначення сутності інвестиційного проекту, наведених в наукових літературних джерелах, встановлено, що має місце відсутність або неповне врахування специфічних особливостей інвестиційної діяльності. До специфічних особливостей, які притаманні інвестуванню і на яких має базуватися визначення сутності інвестиційного проекту, потрібно віднести: вид інвестицій; мета інвестування; чітке визначення часових параметрів. Уточнене поняття інвестиційного проекту (реальних інвестицій) як комерційного комплексу взаємопов'язаних заходів, реалізація (створення) яких здійснюється протягом короткотривалого часу (до трьох років), а період використання й досягнення кінцевих інвестиційних цілей охоплює багато років (три і більше) за певних ресурсних обмежень сприятиме підвищенню ефективності управління інвестиційним процесом. Подальшим напрямом дослідження є вивчення етапів життєвого циклу інвестиційного проекту.

Література

1. Беренс С.В. Руководство по оценке эффективности инвестиций / С.В. Беренс, П.М. Хавранек. – М. : Изд-во АОЗТ "Интер-экспорт"; ИНФРА-М, 1995. – 528 с.
2. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент : учебн. курс / И.А. Бланк. – К. : Изд-во "Эльга-Н", "Ника-центр", 2001. – 448 с.
3. Дука А.П. Теория і практика інвестиційної діяльності. Інвестування : навч. посібн. / А.П. Дука. – К. : Вид-во "Каравела", 2007. – 424 с.
4. Загородній А.Г. Інвестиційний словник : навч. посібн. / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Г.О. Партин. – Львів : Вид-во "Бескид Біт", 2005. – 512 с.
5. Кузьмін О.Є. Активізування інвестиційної та інноваційної діяльності підприємств : монографія / О.Є. Кузьмін, С.В. Князь, О.Й. Вівчар, Л.І. Мельник. – Стрий : Вид-во ТзОВ "Укрпол", 2005. – 250 с.
6. Лопатников Л.И. Экономико-математический словарь / отв. ред. акад. Н.П. Федоренко. – М. : Изд-во "Наука", 1987. – 506 с.
7. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність : навч. посібн. / Т.В. Майорова. – К. : Вид-во ЦУЛ, 2003. – 376 с.
8. Москвін С.О. Проектний аналіз : навч. посібн. / С.О. Москвін, С.М. Бевз, В.Г. Дідик, В.А. Верба, В.А. Новіков, Т.Є. Унковська. – К. : Вид-во "Лібра", 1998. – 366 с.
9. Савчук В.П. Анализ и разработка инвестиционных проектов : учебн. пособ. / В.П. Савчук, С.И. Прилипка, Е.Г. Величко. – К. : Изд-во "Абсолют-В"; "Эльга", 1999. – 304 с.

Яремик Х.Я. Теоретические подходы к определению сущности понятия "инвестиционный проект"

Рассмотрены теоретические подходы к определению сущности понятия инвестиционный проект, а также их преимущества и недостатки. Проанализированы особенности инвестиционного проекта как экономической категории, которые приведены в литературных источниках. Установлена связь между основными видами проектов. Основной составной представленной системы проектов есть инновационный проект. С учетом таких особенностей инвестиционного проекта, как вид инвестиций, цель инвестирования, временные параметры, предложено авторское определение понятия "инвестиционный проект" (реальных инвестиций).

Ключевые слова: инвестиционный проект, срок, особенности, определения, реальные инвестиции, реализация, период, ресурсные ограничения.

Yaremyk Ch.Ya. Some Theoretical Approaches to Defining the Essence of the Concept of "Investment Project"

Some theoretical approaches to defining the essence of the concept of investment project are examined as well as their advantages and disadvantages. The analysis of the features of the investment project is conducted as an economic category that can be found in the literary sources. Connection is set between the main types of projects. An innovative project is a key component of the presented system project. Taking into account such features of the project as a form of investment, investment objective, the timing, proposes a definition of "investment project" (real investment) is proposed. Author's determination of "investment project" (real investment) is proposed concerning such features of the project as a form of investment, investment objective and the timing.

Key words: investment project, term, features, definitions, real investment, realization, period, resource limitations.